

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Садченко Олени Василівни

на дисертаційну роботу Хоу Бо

«Розвиток екологічної стійкості національних економічних систем в умовах глобальних викликів і загроз»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток національних економічних систем відбувається під одночасним впливом кліматичних змін, деградації екосистем, ресурсних обмежень, геополітичної фрагментації, воєнних загроз і масштабних потреб постконфліктного відновлення. За таких умов екологічна стійкість перестає бути лише складовою природоохоронної політики та набуває значення фундаментальної передумови економічної безпеки, суспільної життєстійкості, конкурентоспроможності й довгострокового відтворення національного багатства.

Для України зазначена проблематика має особливу наукову й практичну значущість. Повномасштабна війна спричинила руйнування критичної інфраструктури, порушення водного, енергетичного та продовольчого балансів, деградацію земельних і лісових ресурсів, забруднення територій та акваторій, посилення регіональної асиметрії. Водночас необхідність відбудови, євроінтеграційні зобов'язання та перехід до низьковуглецевої економіки створюють можливість не відтворювати довоєнну ресурсозалежну модель, а сформувати нову архітектуру розвитку на засадах декарбонізації, циркулярності, адаптивної децентралізації та справедливого переходу.

Існуючі методики оцінювання економічної та екологічної резилієнтності переважно сформовані для стабільних економік і не повною мірою враховують

поєднання воєнно-техногенних деструкцій, інформаційної фрагментарності, інституційної нестабільності та потреби одночасного вирішення завдань відновлення і зеленої трансформації. Тому розроблення теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку екологічної стійкості національних економічних систем у контексті глобальних викликів і загроз є своєчасним. Обрана Хоу Бо тема дисертаційної роботи має безперечну актуальність, належний науковий рівень і вагоме практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри публічного управління та адміністрування Одеського національного університету імені І. І. Мечникова на 2023–2027 роки за темою «Інноваційні напрями управління сталим розвитком економіки в умовах турбулентності» (номер державної реєстрації 0123U102409). Тематика роботи узгоджується з пріоритетами зеленого відновлення України, положеннями європейської кліматичної політики та міжнародними програмами підтримки постконфліктної трансформації.

Ступінь обґрунтованості результатів, їх наукова новизна. Мету дисертації сформульовано як обґрунтування теоретико-методичних засад дослідження екологічної стійкості національних економічних систем в умовах глобальних викликів і загроз та розроблення моделі екологічної стійкості постконфліктного переходу до низьковуглецевої економіки. Визначені завдання логічно підпорядковані поставленій меті та охоплюють теоретичне осмислення категоріального апарату, аналіз глобальних і національних тенденцій, формування методичних підходів до оцінювання, обґрунтування регіональної концепції та розроблення інструментів державної політики.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечено послідовним застосуванням системного підходу, методів логічного узагальнення, аналізу й синтезу, групування, порівняльного аналізу,

стратегічного менеджменту, сценарного моделювання та інтегрального оцінювання. Позитивною рисою роботи є прагнення здобувача врахувати специфіку неповних і фрагментованих даних воєнного періоду, регіональну неоднорідність та стохастичну невизначеність прогнозних оцінок.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретико-методологічних засад екологічної стійкості національної економіки в умовах одночасної дії кліматичних, воєнних і трансформаційних шоків. До найбільш вагомих результатів слід віднести удосконалення багатофакторної моделі оцінки екологічної стійкості, у якій інтегровано інвестиційний, технологічний та інституційний складники з урахуванням безпекової резилієнтності й регіональної адаптації. Застосування інтегрального значення моделі дає змогу виявляти територіальні розриви, визначати критичні компоненти стійкості та формувати диференційовані управлінські рішення.

Заслугує на увагу удосконалена концепція взаємодії «уряд – міжнародні партнери – громадянський сектор», орієнтована на забезпечення узгодженості фінансової, регуляторної та проєктної підтримки зеленого відновлення. Теоретичну концепцію екологічної стійкості розширено за рахунок воєнного виміру: стійкість визначається як динамічна властивість економічної системи зберігати функціональність природного капіталу та здатність до його відтворення за умов хронічних структурних, гострих катастрофічних і системно-трансформаційних викликів.

Важливим результатом є обґрунтування концепції екологічної стійкості регіонів, яка спирається на три взаємопов'язані умови: відтворення природного капіталу щонайменше до довоєнного рівня, покращення екологічної ефективності порівняно з довоєнним станом та інституційну трансформацію, що унеможливорює повернення до моделі виснажливого природокористування. Подальшого розвитку набули класифікація бар'єрів зеленої трансформації в умовах війни, положення щодо інституційних «пасток нестійкості» та

рекомендації на період 2026–2035 років, які поєднують фінансові, регуляторні, інформаційні й соціальні інструменти.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел і додатків. Загальний обсяг основного тексту становить 171 сторінку. Робота містить 8 рисунків, 40 таблиць, а бібліографічна база охоплює 203 найменування. Структура дослідження відповідає його меті та забезпечує послідовний перехід від теоретико-методичного обґрунтування до аналітичної діагностики й розроблення стратегічних рекомендацій.

У першому розділі «Теоретико-методичні основи сталого розвитку та екологічної стійкості національних економічних систем» досліджено еволюцію концепцій сталого розвитку, уточнено сутність екологічної стійкості та її взаємозв'язок із резилієнтністю, адаптацією і трансформацією. Систематизовано економічні виміри стійкості, індикатори та моделі оцінювання, розглянуто міжнародні підходи й обґрунтовано методичний інструментарій дослідження в умовах глобальної турбулентності. Порівняння китайської державно-центричної та європейської регуляторно-ринкової моделей дало змогу визначити передумови їх адаптації до українського контексту.

У другому розділі «Тенденції розвитку екологічної стійкості національних економічних систем в умовах глобальних викликів і загроз» проаналізовано глобальні тенденції деградації екосистем та їх економічні наслідки, оцінено вплив війни на природний капітал і регіональні економічні системи України. Значну увагу приділено Південному макрорегіону, де безпекові, кліматичні та ресурсні ризики мають кумулятивний характер. На основі регіональних даних досліджено динаміку поводження з відходами, інвестицій, технологічної спроможності та інституційного середовища. Розроблено модель інтегральної оцінки екологічної стійкості, яка дає можливість проводити міжрегіональне порівняння та визначати пріоритетні напрями втручання.

У третьому розділі «Стратегічні орієнтири розвитку екологічної стійкості національних економічних систем в умовах глобальних викликів і загроз» досліджено державну політику України у сфері клімату та зеленої трансформації, напрями міжнародної співпраці й механізми партнерства. Запропоновано комплекс заходів щодо удосконалення державної політики, зокрема формування стабільних джерел фінансування, цільових програм для вразливих регіонів, розвитку смарт-моніторингу, застосування податкових стимулів, запровадження інституту зеленого омбудсмена та розроблення довгострокових регіональних стратегій екологічної стійкості. Сформований комплекс рекомендацій логічно пов'язаний із результатами аналітичної частини роботи.

Загальні висновки відображають основні результати проведеного дослідження, узгоджені із завданнями та містять теоретичні узагальнення і практичні пропозиції. Матеріал викладено в науковому стилі, ілюстративні й табличні матеріали сприяють розкриттю авторської позиції, а логіка побудови розділів забезпечує цілісність дисертаційного дослідження.

Повнота викладення основних результатів дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження. За темою дисертації опубліковано 10 наукових праць загальним обсягом 2,86 авторського аркуша, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, 5 праць апробаційного характеру та авторське свідоцтво. Зміст опублікованих праць відповідає основним положенням і висновкам дисертації. Особистий внесок здобувача у спільних публікаціях конкретизовано.

Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських наукових заходах, зокрема на V Міжнародному науковому симпозіумі «Сталий розвиток – стан та перспективи», конференціях «Наукові орієнтири: теорія та практика досліджень», «Science, Technology and Industry in the Digital Age», «Публічне управління для сталого розвитку: виклики та

перспективи на національному та місцевому рівнях». Це свідчить про належний рівень апробації отриманих результатів і їх представленість у науковому середовищі.

Практичне значення наукових результатів. Практична цінність дисертації визначається можливістю використання запропонованої багатофакторної моделі державними органами, регіональними адміністраціями, територіальними громадами та міжнародними партнерами для моніторингу зеленого відновлення і формування диференційованих стратегій на період до 2035 року. Рекомендації здобувача спрямовані на поєднання відбудови інфраструктури з відновленням природного капіталу, розвитком децентралізованої енергетики, циркулярної економіки, цифрових систем моніторингу та інституційної спроможності територій.

Теоретико-методичні та науково-практичні положення роботи використано в діяльності Департаменту екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, Білгород-Дністровської міської територіальної громади, регіонального ландшафтного парку «Тилігульський», Інституту сталого розвитку Національного університету «Львівська політехніка», а також громадських організацій і професійних об'єднань, що працюють у сфері сталого розвитку, циркулярної економіки, цифрових технологій та регіонального планування. Наявність довідок про впровадження підтверджує прикладну спрямованість отриманих результатів.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційна робота має самостійний характер, містить авторські теоретичні положення, аналітичні узагальнення, розрахунки та практичні рекомендації. Використані положення інших дослідників супроводжуються належними бібліографічними посиланнями, а внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві, визначено. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів під час ознайомлення з роботою не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи науковий рівень, змістовність і практичну спрямованість дисертації, доцільно висловити окремі зауваження та рекомендації, що мають дискусійний характер і не знижують загальної цінності роботи:

По-перше, у теоретичній частині роботи використовуються взаємопов'язані поняття «екологічна стійкість», «екологічна резилієнтність», «сталий розвиток», «зелена трансформація» та «green leapfrogging». Авторська позиція щодо їх співвідношення загалом простежується, проте більш чітке розмежування змісту, рівнів застосування та причинно-наслідкових зв'язків між цими категоріями посилило б концептуальну цілісність дослідження.

По-друге, багатофакторна модель оцінки екологічної стійкості є одним із центральних результатів дисертації. Водночас доцільно було б докладніше обґрунтувати процедуру визначення вагових коефіцієнтів, продемонструвати результати тестування моделі за альтернативних систем ваг та подати розширений аналіз чутливості інтегрального показника до зміни окремих індикаторів. Це підвищило б прозорість і відтворюваність запропонованого інструментарію.

По-третє, прогнозні орієнтири та сценарії до 2035 року формуються за умов надзвичайно високої невизначеності, пов'язаної з тривалістю воєнних дій, масштабом руйнувань, демографічними змінами та зовнішнім фінансуванням. Поряд із запропонованими сценарними оцінками корисним було б ширше представити кризовий сценарій, чітко визначити ключові припущення і тригерні показники переходу між сценаріями, а також окреслити механізм регулярного оновлення прогнозів.

По-четверте, у роботі переконливо показано значення міжнародної підтримки для зеленої відбудови України. Разом із тим подальшої деталізації потребують механізми перетворення зовнішньої фінансової й технологічної допомоги на внутрішню інституційну спроможність, розвиток національного

ринку зеленого капіталу та зменшення донорської залежності. Доцільним було б також запропонувати систему показників, за якими оцінюватиметься фактична результативність упроваджених рекомендацій на державному та регіональному рівнях.

Окремі редакційні та стилістичні неточності, що трапляються у тексті, можуть бути усунуті під час остаточного оформлення роботи. Наведені зауваження мають рекомендаційний характер, стосуються переважно можливостей подальшого розвитку авторських положень і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Хоу Бо на тему «Розвиток екологічної стійкості національних економічних систем в умовах глобальних викликів і загроз» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне науково-прикладне завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад, аналітичного інструментарію та стратегічних орієнтирів екологічної стійкості національних економічних систем у контексті війни, глобальної турбулентності й постконфліктного переходу до низьковуглецевої економіки.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю положень і висновків, теоретичним та практичним значенням, повнотою оприлюднення результатів і якістю оформлення дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та чинним вимогам до кваліфікаційних наукових праць, а її автор Хоу Бо заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу та бізнес-
адміністрування

Одеського національного університету імені
І. І. Мечникова

Садченко
Олена САДЧЕНКО

Особистий підпис

О. Садченко

ЗАСВІДЧУЮ

ІНСПЕКТОР ВІДДІЛУ КАДРІВ

В. Овчаренко